

Društvena uključenost osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u Republici Hrvatskoj

- USPOSTAVA SUSTAVA

PRIKUPLJANJA PODATAKA

I PREPORUKE

INCLUDED

Snježana Gregurović
Sanja Klempić Bogadi

Projekt „INCLuDE“

DRUŠTVENA UKLJUČENOST OSOBA KOJIMA JE ODOBRENA

– međuresorna

MEĐUNARODNA ZAŠTITA U REPUBLICI HRVATSKOJ –

suradnja u

USPOSTAVA SUSTAVA PRIKUPLJANJA

osnaživanju

PODATAKA I PREPORUKE

državljana trećih

zemalja

dr. sc. Snježana Gregurović,
voditelj istraživanja / glavni istraživač

dr. sc. Sanja Klempić Bogadi,
istraživač

Sadržaj

Izdavač:

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske

Za izdavača:

Alen Tahiri, univ. spec. pol.

Godina izdanja:

2022.

Autorice:

dr. sc. Snježana Gregurović i
dr. sc. Sanja Klempić Bogadi

Lektura:

Ad Hoc Centar za poduke i prevoditeljstvo d.o.o

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak:

Mulberry goods d.o.o. za dizajn, proizvodnju i usluge

Tisak:

Kerschoffset d.o.o

Naklada:

150 primjeraka

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001132278.

ISBN: 978-953-7870-33-1

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Fonda za azil, migracije i integraciju.

Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske. Stavovi i mišljenja izneseni u ovoj publikaciji autorska su stajališta i ne odražavaju stavove Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, kao ni stavove institucija u kojima su autorice zaposlene.

Za više informacija:

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske
Mesnička 23, 10 000 Zagreb
Tel: +385 (1) 4569 358
E-mail: ured@uljppnm.vlada.hr

4 Predgovor

6 Uvod

10 Metodologija

- 11 Identificiranje izvora podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita
- 12 Prikupljanje podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita

15 Nalazi istraživanja

- 15 Socijalna skrb
- 18 Zdravstvena zaštita
- 19 Smještaj i stanovanje
- 21 Učenje jezika i obrazovanje
- 22 Zapošljavanje
- 24 Naturalizacija (stjecanje prava na državljanstvo) i razvijanje osjećaja pripadanja
- 25 Diskriminacija

26 Plan prikupljanja podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita

31 Zaključak

32 Preporuke

34 Literatura

35 Dokumenti

Predgovor

Migracije stanovništva, bilo da se radi o dobrovoljnim ili prisilnim, sastavni su dio današnjeg društva kako europskoga tako i svjetskoga. Važan dio migracijskog procesa je i integracija, a jačanjem zakonitih migracijskih puteva, pitanje (uspješne) integracije nameće se kao ključno. Dugogodišnje rasprave o važnosti integracije novopridošlih skupina u europska društva dovele su do svojevrsnog konsenzusa oko shvaćanja pojma integracije kao dvosmjernog i višedimenzionalnog procesa, pri čemu je uzajamnost moguća jedino u slučaju kada su ove osobe uključene u gospodarstvo i društvo zemlje u koju se integriraju s jednakim prilikama. Tako se migrante prepoznaje kao potencijal koji sudjeluje i pridonosi gospodarskom, političkom, kulturnom i socijalnom životu društva, te njihova (ne)uspješna integracija utječe na socijalnu koheziju i razvoj društva. Dok posljedice neuspješne integracije mogu biti narušena kohezija, izgubljeni talenti, fragmentarnost društva i slično, uspješna integracija s druge strane predstavlja benefit za društvo u cjelini. Ona raznolikost vrednuje kao resurs, promiče je u institucijama, stambenim i javnim prostorima, smanjuje segregaciju njegujući kulturu prepoznavanje i reciprociteta.

Ipak, bez obzira na razinu napora uložениh u razvoj integracijskih politika, da bi se ostvario napredak, važno je znati jesu li ti naponi učinkoviti. Izrađivanje politika koje se temelje na dokazima, djelotvorno praćenje ishoda integracije s ciljem mjerenja napretka omogućilo bi praćenje napretka u provedbi integracijskih politika, utvrđivanje ograničenja i adekvatnosti resursa, te ako je potrebno, prilagodbu politika. Upravo je svrha ovog istraživanja napraviti korak k izrađivanju integracijskih politika temeljenih na dokazima, a kako bi se jačao kapacitet postojećih društvenih struktura da osigura jednake preduvjete za društveno participiranje i ranjivim skupinama minimizirajući nejednakosti i izbjegavajući polarizacije. Takve integracijske politike uspjeh će ispuniti europske standarde ljudskih prava, uključujući one koji su povezani sa socijalnom kohezijom, jednakošću i antidiskriminacijom.

Alen Tahiri, univ. spec. pol

Ravnatelj Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina

Popis korištenih kratica

Fond za azil, migracije i integraciju / Asylum, Migration and Integration Fund **(AMIF)**

Agencija za odgoj i obrazovanje **(AZOO)**

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih **(ASOO)**

Agencija za znanost i visoko obrazovanje **(AZVO)**

Centar za kulturu dijaloga **(CKD)**

Centar za mirovne studije **(CMS)**

Centralni zdravstveni informacijski sustav Republike Hrvatske **(CEZIH)**

Europska unija **(EU)**

Hrvatski Crveni križ **(HCK)**

Hrvatski pravni centar **(HPC)**

Hrvatski zavod za zapošljavanje **(HZZ)**

Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje **(HZZO)**

Isusovačka služba za izbjeglice **(JRS)**

Međunarodna organizacija za migracije **(IOM)**

Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike **(MROSP)**

Ministarstvo unutarnjih poslova **(MUP)**

Ministarstvo zdravstva **(MZ)**

Ministarstvo znanosti i obrazovanja **(MZO)**

Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje **(SDUOSZ)**

Uvod

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina korisnik je projekta „INCLuDE – Međuresorna suradnja u osnaživanju državljana trećih zemalja“ sufinanciranog iz Fonda za azil, migracije i integraciju (AMIF). Cilj je projekta jačanje preduvjeta za društvenu uključenost državljana trećih zemalja, s naglaskom na osobe kojima je odobrena međunarodna zaštita u Republici Hrvatskoj i s krajnjom svrhom osnaživanja dionika sustava integracije za osmišljavanje, provođenje i praćenje mjera integracije državljana trećih zemalja u Hrvatskoj.

U okviru projekta „INCLuDE“ u razdoblju od studenog 2020. do listopada 2021. provedeno je istraživanje *Uspostava sustava prikupljanja podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u Republici Hrvatskoj*. Svrha je tog istraživanja izraditi bazu podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita i uspostaviti sustav prikupljanja podataka koji će služiti za sustavno praćenje uspješnosti uključivanja u društvo osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita.

Glavni je cilj istraživanja praćenje i vrednovanje učinaka integracijskih politika po pojedinim područjima pomoću niza pokazatelja.

Uspostava baze podataka o korisnicima integracijskih mjera i o sustavu praćenja korištenja mjera poslužit će ne samo kreatorima i donositeljima javnih politika, nego i pružateljima javnih usluga, dužnosnicima lokalne ili regionalne samouprave, zaposlenicima nevladinih i humanitarnih organizacija i ostalim dionicima uključenima u proces integracije.

Države Europske unije od početka 90-ih godina 20. stoljeća bilježe sve veći broj izbjeglica, a to je posebno došlo do izražaja tijekom tzv. izbjegličke krize 2015. i 2016., kada se značajno povećao broj osoba koje traže međunarodnu zaštitu. Dugogodišnje rasprave o važnosti integracije novopriđšlih skupina u europska društva dovele su do svojevrsnog konsenzusa oko shvaćanja pojma integracije kao dvosmjernog i višedimenzionalnog procesa. Dvosmjernost integracijskoga procesa znači da su u njega uzajamno uključeni i migranti i društvo primitka, dok se višedimenzionalnost odražava u institucionalnoj i normativnoj strukturi države primitka. Integraciju stoga možemo definirati kao proces uključivanja i prihvaćanja imigranata u glavne društvene institucije (Esser, 2004), odnosno kao proces u kojem imigranti postaju prihvaćeni dio društva (Penninx, 2007).

6

Budući da EU posvećuje veliku pozornost integraciji migranata, posebice osoba pod međunarodnom zaštitom, javne politike takvim bi skupinama trebale osigurati punopravan položaj u društvu kakav imaju i državljani, odnosno prepoznati ih kao potencijal koji sudjeluje u gospodarskom, političkom, kulturnom i društvenom životu društva. Da bi se to postiglo, države donose integracijske politike kojima nastoje izjednačiti prava i obveze osoba migrantskoga podrijetla s onima koje imaju državljani (Wolffhardt i dr., 2019).

U dokumentima Europske unije ističe se kako se integracija shvaća kao proces utemeljen na uzajamnim pravima i odgovarajućim obvezama migranata (tj. državljana trećih zemalja) i društva primitka. To s jedne strane implicira odgovornost društva primitka da migrantima omogući sudjelovanje u gospodarskom, društvenom, kulturnom i političkom životu društva, a s druge poštivanje temeljnih normi i vrijednosti društva primitka od strane migranata.¹ Studije su pokazale da bolja integracija migranata vodi do veće dugoročne gospodarske, socijalne i fiskalne dobiti države u koju su se uselili. Zbog različitih i specifičnih zahtjeva vezanih za integraciju migranta u državama članicama EU-a otežano je donošenje jedne sveobuhvatne integracijske politike koja bi bila zajednička svim članicama. Da bi potaknula integraciju državljana trećih zemalja u državama članicama, Europska unija nastoji razvijati koherentni zakonodavni okvir kojim se potiče integracija putem pravno obvezujućih uredbi i direktiva te pravno neobvezujućih instrumenata i preporuka.

Važan korak prema zajedničkoj integracijskoj politici država EU-a postignut je 2004. donošenjem *Zajedničkih temeljnih načela*, kojih je ukupno 11 i koja predstavljaju temelj za buduće inicijative u području integracije. Međutim, implementacija tog dokumenta na dobrovoljnoj je bazi za države članice EU-a i njegov je utjecaj na politike država članica ograničen.

U travnju 2010. Vijeće EU-a donijelo je na Europskoj ministarskoj konferenciji o integraciji u Zaragozi Deklaraciju u kojoj je definiralo pokazatelje (tzv. pokazatelji iz Zaragoze) unutar četiriju ključnih područja integracijskih politika, s ciljem praćenja njihovih ishoda i ishoda integracijskog procesa. Područja unutar kojih se mjeri uspješnost integracije migranata jesu zapošljavanje, obrazovanje, društveno uključivanje i aktivno građanstvo. Pokazatelji služe za mjerenje ključnih područja integracijskih politika i u funkciji su pregleda i mogućnosti praćenja situacije po pojedinim područjima.

Godine 2011. donesen je *Europski program za integraciju državljana trećih zemalja*, u kojem se problematizira područje europske integracije i navode područja u kojima Komisija i države članice mogu predlagati i donositi mjere za promicanje integracijskih politika. U *Europskom migracijskom programu* iz 2015. naglašava se potreba za učinkovitim integracijskim politikama. S obzirom na aktualna zbivanja u području migracija, a posebno nakon 2015., postoji potreba za revidiranjem i jačanjem zajedničkoga pristupa u području javnih politika. Komisija je stoga 2016. donijela *Akcijski plan za*

7

integraciju državljana trećih zemalja, koji nudi sveobuhvatan okvir unutar kojega države članice mogu razvijati i jačati svoje integracijske politike.

Bez obzira na razlike u integracijskim modelima, države Europske unije teže standardizaciji politika kojima se imigrantima osiguravaju zakonit boravak i pristup zaposlenju, stanovanju, obrazovanju i političkoj participaciji. Također se među državama primateljicama mogu uočiti sličnosti u politikama državljanstva i naporima u suzbijanju diskriminacije, rasizma i ksenofobije.

Većina članica EU-a smatra da je, osim pristupa institucijama socijalne države, za integraciju migranata važno i stjecanje prava na državljanstvo. Postoje ključne razlike u primjeni mjera i provođenju politika za ostvarivanje toga prava između država primateljica. Neke države imaju restriktivne politike za dodjeljivanje prava na državljanstvo (naturalizacija), dok su druge mnogo liberalnije i u njima pravo na državljanstvo ostvaruje znatan broj migranata. Konsenzus postoji kada je u pitanju ekonomska inkorporacija, tj. uključivanje migranata na tržište rada i u obrazovni sustav. Ekonomska aktivnost migranata i obrazovanost (stručna sprema) preduvjeti su osiguranja prihoda i instrument koji će im pomoći da budu neovisni o oblicima javne pomoći. Uz uključivanje na tržište rada, integracijske politike naglasak stavljaju i na poticanje jezičnih kompetencija, sudjelovanje u civilnome društvu i na uspostavljanje kontakata s lokalnim stanovništvom.

Europska komisija zalaže se za to da javne politike koje se donose na razini EU-a, ali i u državama članicama, budu utemeljene na činjenicama (*evidence-based policies*) (Baldwin-Edwards i dr. 2018). Preduvjet je za razvoj takvih politika uspostavljen sustav prikupljanja podataka. Kada je riječ o integracijskim politikama koje se tiču društvene uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita, važno je razviti sustav praćenja ishoda tih politika kako bi se ustanovilo jesu li učinkovite. Međutim, implementacija integracijskih politika te učinkovitost mjera i aktivnosti koje iz njih proizlaze ne prate se sustavno u većini država EU-a. U svim državama vidljiv je nedostatak kvantitativnih podataka koji se odnose na integraciju migranata, a ishod integracijskih politika po različitim područjima često je nepoznat. Tek oko polovine država članica provodi neki oblik periodične procjene ili pregleda nacionalnih akcijskih planova ili strategija integracije. Čak i kada se takve revizije provode, one se najčešće ne temelje na zajednički dogovorenim EU standardima i pokazateljima praćenja integracijskih politika. Jedanaest država članica EU-a koristi pokazatelje iz Zaragoze za mjerenje rezultata integracijskih politika prema dogovoru iz 2010. Devet država članica usvojilo je dodatne pokazatelje kao dodatak pokazateljima iz Zaragoze, uključujući primjere koji se izravno odnose na temeljna prava, poput diskriminacije ili iskustva s viktimizacijom. Kako bi se osigurala učinkovitost, upotreba pokazatelja treba biti komplementarna s analizama drugih država i s razinom EU-a. Poboljšanje ishoda integracijskih politika važno je za postizanje ciljeva Strategije EU2020 za inkluzivni rast i UN-ovih ciljeva održivog razvoja u borbi protiv isključenosti i promicanju ljudskih prava.²

2 Together in the EU - Promoting the participation of migrants and their descendants, 2017, FRA European Union Agency for Fundamental Rights.

Također valja napomenuti da su neka istraživanja (Koopmans, 2010) pokazala da se pokazatelji integracije migranata koje je moguće prezentirati kao integracijske ishode ponekad ne podudaraju s razvijenošću integracijskih politika. Bez obzira na razvijenost integracijskih politika i zakonodavnog okvira, integracija migranata uvelike ovisi o implementaciji zakonodavno-pravnog okvira, spremnosti migranata da se integriraju i otvorenosti društva primitka prema migrantima. Institucionalizacija *policy* okvira često rezultira nedostatnom implementacijom, tj. primjenom u praksi.

Prikupljanje podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u Republici Hrvatskoj i formiranje baze podataka moglo bi pomoći u uklanjanju prepreka s kojima se ta skupina suočava kada je riječ o integraciji.

Iako je osobama pod međunarodnom zaštitom u Hrvatskoj osigurana potrebna zaštita, proces prilagodbe u društvo primitka uz već spomenute čimbenike ovisi i o pripremljenosti lokalnih zajednica na njihov dolazak i spremnosti da ih se podrži u integracijskom procesu. Osobe pod međunarodnom zaštitom u Hrvatskoj susreću se s brojnim integracijskim izazovima koji su povezani s jezikom, kulturom i zakonodavno-institucionalnim okvirom. Prilikom integracije u obrazovni sustav ključna je institucionalna podrška u smislu omogućavanja i poticanja učenja jezika. Istraživanja pokazuju da učenici migranti ili izbjeglice ostvaruju lošije obrazovne rezultate od domicilnih učenika, posebice u slučaju učenika koji su se u obrazovni sustav uključili kao stariji maloljetnici. U nekim državama (Finska, Nizozemska, Ujedinjena Kraljevina) djeca nedavno pristiglih izbjeglica imaju pravo na individualni kurikulum tijekom prve godine uključivanja u obrazovni sustav. Aktivnosti unutar kurikuluma prilagođene su njihovim specifičnim potrebama i profilu te se čak uzima u obzir radi li se o maloljetnicima bez pratnje, djeci izbjeglicama iz država zahvaćenih ratom i drugim okolnostima (UNHCR, UNICEF, IOM, 2019). U tom bi smislu i hrvatski obrazovni sustav, posebno kada se radi o osnovnoškolskom obrazovanju, trebao svakom učeniku s izbjegličkim podrijetlom omogućiti uključivanje u pripremu i dopunsku nastavu kao nužni preduvjet svladavanja nastavnog gradiva i socijalne integracije.

Osim učenja jezika, stručnog usavršavanja i pomoći pri pronalasku zaposlenja, osobama pod međunarodnom zaštitom potrebne su i specifične usluge, kao što je primjerice program kulturne orijentacije. Važnim se čini da predstavnici institucija iz vladinog i nevladinog sektora koji su uključeni u provođenje integracijskih aktivnosti podijele svoja iskustva i istaknu primjere dobrih praksi u svrhu poboljšavanja razine usluga i produblivanja međusobnog razumijevanja. Uklanjanje nedostataka moguće je ostvariti uvođenjem mehanizama povratnih informacija i savjetovanja u koje su izbjeglice aktivno uključene.

Metodologija

Istraživanje o društvenoj uključenosti osoba pod međunarodnom zaštitom odvijalo se u tri faze. U prvoj je fazi izrađena stručna podloga i nacrt prikupljanja podataka. U okviru tih aktivnosti definirana su područja mjerenja ishoda integracijskih politika i za svako od njih izrađeni su pokazatelji.

Uz tzv. Zaragoza deklaraciju, u kojoj se definiraju pokazatelji integracije unutar četiriju područja (zapošljavanje, obrazovanje, društveno uključivanje i aktivno građanstvo), u istraživanju su nam za izradu pokazatelja i sastavljanje upitnika poslužili i ostali dokumenti EU-a kojima je cilj povećati učinkovitost integracijskih mjera i politika te su u funkciji pregleda i praćenja integracijskih učinaka po pojedinim područjima. To su *Europski program za integraciju državljana trećih zemalja* (2011.), *Europski migracijski program* (2015.) i *Akcijski plan za integraciju državljana trećih zemalja* (2016.). U navedenim dokumentima područja obrazovanja i učenja jezika, zapošljavanja, pristupa smještaju te zdravstvenim i socijalnim uslugama smatraju se najvažnijim alatima integracije koje bi trebalo učiniti dostupnima državljanima trećih zemalja, pa tako i osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita.

U toj fazi istraživanja razmatran je i *Okvir za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita na lokalnoj razini*, u kojem je provedena evaluacija provedbenog okvira s ciljem pružanja potpore jedinicama lokalne i regionalne (područne) samouprave te donošenja lokalnih strategija i akcijskih planova za uspješnu integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u lokalne zajednice. Uz evaluaciju učinkovitosti integracijskih politika u područjima socijalne skrbi, zdravstvene zaštite, obrazovanja i zapošljavanja, kojima se bavi i već spomenuti *Okvir za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita na lokalnoj razini*, dodana su područja naturalizacija, tj. stjecanje prava na državljanstvo (uključujući i osjećaj pripadnosti) i diskriminacija.

Procesom naturalizacije, tj. stjecanjem prava na državljanstvo, imigranti (izbjeglice) postaju punopravni članovi političke zajednice i ostvaruju pravo na političku participaciju. Razvijen osjećaj pripadanja novoj sredini, državi useljenja, gradu ili lokalnoj zajednici jedan je od pokazatelja uspješnosti integracije na identifikacijskoj razini. U istraživanje je uključen i pokazatelj povezan s diskriminacijom, koji se odnosi na udio pojedinaca diskriminiranih na osnovi etničke pripadnosti, rase i/ili državljanstva (države podrijetla), s obzirom na to da je integracija u nekom društvu

moguća tek kada nema diskriminatornih praksi i kada se poštuju prava izbjeglica i migranata.

U konačnici je definirano sedam područja mjerenja ishoda integracijskih politika:

1. SOCIJALNA SKRB
2. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA
3. SMJEŠTAJ I STANOVANJE
4. UČENJE JEZIKA I OBRAZOVANJE
5. ZAPOSŁJAVANJE
6. NATURALIZACIJA I OSJEĆAJ PRIPADANJA
7. DISKRIMINACIJA.

Za svako su područje određeni pokazatelji na temelju kojih će se pristupiti evaluaciji učinkovitosti i napretka integracijskih politika.

Druga faza istraživanja uključivala je tri aktivnosti:

- identficiranje izvora podataka koji mogu služiti za praćenje društvene uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita
- prikupljanje podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita
- izradu baze podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita.

Identficiranje izvora podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita

Izvori podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u Hrvatskoj identificirani su na temelju uvida u djelokrug rada pojedinih institucija koje obuhvaćaju i osobe pod međunarodnom zaštitom. Osim tijelima državne uprave, tj. nadležnim ministarstvima i drugim državnim i javnim institucijama, poziv za sudjelovanje u istraživanju upućen je i nevladinim i humanitarnim organizacijama koje imaju dugogodišnje iskustvo u radu s osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita ili koje su odnedavno putem projektnih aktivnosti usmjerene na pružanje pomoći osobama pod međunarodnom zaštitom i prevladavanje integracijskih izazova. Nevladine i humanitarne organizacije aktivno rade na gotovo svim područjima integracije, posebice kada je riječ o učenju jezika, interkulturnoj medijaciji, ostvarivanju prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu, stanovanju i pronalasku adekvatnog smještaja i zapošljavanju, te su stoga dobro upoznate s izazovima i preprekama u integraciji.

U istraživanje je uključen i Grad Zagreb kao lokalna jedinica s najviše iskustva u integraciji. U *Socijalnom planu Grada Zagreba 2014. – 2020.* (Službeni glasnik Grada Zagreba 17/14, 23/16, 4/21) osobe pod međunarodnom zaštitom prepoznate su kao jedna od ciljnih skupina te je izrađen i nacrt *Akcijskog plana za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna*

zaštita za razdoblje od 2021. do 2022., čije je donošenje u tijeku. Odlukom o socijalnoj skrbi Grada Zagreba (Službeni glasnik Grada Zagreba 26/14, 19/15, 6/16, 16/16, 23/16, 4/19, 06/20, 17/20 – pročišćeni tekst, 22/20 i 8/21) propisuje se da prava iz sustava socijalne skrbi utvrđena Odlukom ostvaruju državljani Republike Hrvatske s prijavljenim prebivalištem u Gradu Zagrebu, azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom s prijavljenim prebivalištem u Gradu Zagrebu te članovi obitelji azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom koji zakonito borave u Republici Hrvatskoj, a kojima je međunarodna zaštita odobrena prema *Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti*. Važno je naglasiti da je Grad Zagreb prva lokalna zajednica koja je 2014. godine u navedenu Odluku prvi put uvrstila azilante s boravištem u Gradu Zagrebu kao osobe koje imaju pravo na korištenje socijalnih prava i usluga, a 2016. godine ta se kategorija proširila na azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom s prebivalištem u Gradu Zagrebu, kojima je međunarodna zaštita odobrena prema *Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti*. U ožujku 2019. godine prava socijalne skrbi proširena su na članove obitelji azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom.

Prikupljanje podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita

U svrhu realizacije druge faze istraživanja definiran je upitnik koji se sastojao od 56 pitanja, tj. pokazatelja s ciljem praćenja i vrednovanja učinaka integracijskih mjera i politika po pojedinim područjima. Pokazatelji su podijeljeni u sedam područja: socijalna skrb, zdravstvena zaštita, smještaj i stanovanje, učenje jezika i obrazovanje, zapošljavanje, naturalizacija i diskriminacija.

Prema prethodno sastavljenoj listi ključnih dionika, upitnik je poslan e-poštom tijelima državne uprave, pružateljima socijalnih usluga i nevladinim i humanitarnim organizacijama uključenim u integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita.

Sudionicima istraživanja nije poslan cjeloviti upitnik, nego su izdvojena pitanja (pokazatelji) prema njihovu djelokrugu rada. Gdje je to bilo primjenjivo, podaci su se prikupljali za 2018., 2019. i 2020. godinu. Praćenje pojedinih pokazatelja po godinama ukazuje na moguća odstupanja u ostvarivanju pojedinih prava osoba pod međunarodnom zaštitom, no da bi se to utvrdilo, potrebno je prije svega raspolagati podatkom o točnom broju osoba pod međunarodnom zaštitom, što u RH nedostaje.

U svrhu prikupljanja podataka upitnik je poslan sljedećim institucijama:

- Ministarstvo unutarnjih poslova
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja
- Ministarstvo zdravstva
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
- Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje

- Pučki pravobranitelj
- Hrvatski zavod za zapošljavanje
- Hrvatski Crveni križ
- Hrvatski pravni centar
- Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice Hrvatska
- Međunarodna organizacija za migracije Hrvatska
- Centar za kulturu dijaloga
- Isusovačka služba za izbjeglice
- Centar za mirovne studije
- Grad Zagreb.

Nakon analize podataka prikupljenih od tijela državne uprave i ostalih javnih institucija utvrdili smo da treba proširiti listu izvora podataka s obzirom na to da iz područja učenja jezika i obrazovanja nismo uspjeli prikupiti relevantne podatke od resornog ministarstva. Institucije koje bi trebalo uvrstiti na listu relevantnih izvora podataka o društvenoj uključenosti osoba pod međunarodnom zaštitom jesu:

- Agencija za odgoj i obrazovanje
- Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
- Agencija za znanost i visoko obrazovanje / Nacionalni ENIC/NARIC ured
- Studentski centar u Zagrebu
- Studentski centar u Osijeku
- Studentski centar Rijeka
- Centar za studentski standard Zadar
- Studentski centar Split
- Studentski centar Dubrovnik
- Studentski centar Pula
- Studentski centar Šibenik
- Studentski centar Požega
- Studentski centar Karlovac
- Studentski centar Varaždin
- Studentski centar u Slavonskom Brodu.

Kako bi se dobio bolji i cjelovitiji uvid u vrednovanje učinka integracijskih mjera, u istraživanje su osim institucija uključene i osobe kojima je odobrena međunarodna zaštita. Primijenjena je relativno strukturirana istraživačka strategija prikupljanja podataka metodom polustrukturiranog intervjua, što je omogućilo detaljnije i bogatije podatke o integracijskim pokazateljima unutar sedam područja s obzirom na to da se temelji na idiografskom pristupu i obuhvaća perspektivu i iskustvo pojedinca. Kvalitativno istraživanje provedeno je na prigodnom, neprobabilističkom uzorku od deset osoba, četiri žene i šest muškaraca. Intervjuirane su osobe pod međunarodnom zaštitom čije su države podrijetla Turska, Irak i Sirija. Prije samog intervjuiranja ispitanici su elektroničkim putem obaviješteni i upoznati s ciljevima i sadržajem istraživanja. Intervjui su provedeni u Zagrebu i Sisku na lokacijama koje su predložili ispitanici, a trajanje intervjua bilo je od 60 do 90 minuta. Razgovori su se vodili na hrvatskom i

engleskom jeziku te su u nekim intervjuima sudjelovali prevoditelji s arapskoga na hrvatski jezik.

Podaci dobiveni ispunjavanjem upitnika i intervjuiranjem analizirani su, a rezultati su uneseni u bazu podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u obliku Excel tablice.

U završnoj, trećoj fazi izrađene su preporuke i plan prikupljanja podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita s redefiniranim pokazateljima.

Nalazi istraživanja

SOCIJALNA SKRB

Podaci vezani uz pokazatelje iz područja socijalne skrbi prikupljeni su od Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (MROSP), Hrvatskog Crvenog križa (HCK), Centra za kulturu dijaloga (CKD), Isusovačke službe za izbjeglice (JRS) i Hrvatskog pravnog centra (HPC).

Prava u sustavu socijalne skrbi na koja imaju pravo osobe pod međunarodnom zaštitom uključuju prava u sustavu socijalne skrbi (doplatak za pomoć i njegu; jednokratna naknada; naknada do zaposlenja, naknada u vezi s obrazovanjem; naknada za ugroženog kupca energenata; naknada za troškove stanovanja – pravo na razini lokalne samouprave; pravo na troškove ogrjeva – pravo na razini regionalne samouprave; naknada za osobne potrebe korisnika smještaja; osobna invalidnina; status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja; zajamčena minimalna naknada) i socijalne usluge u sustavu socijalne skrbi (prva socijalna usluga; savjetovanje i pomaganje; pomoć u kući; psihosocijalna podrška; rana intervencija; pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja – integracija; boravak; smještaj i organizirano stanovanje).

MROSP prikuplja podatke o broju ostvarenih prava u sustavu socijalne skrbi i socijalnih usluga u sustavu socijalne skrbi za osobe pod međunarodnom zaštitom (azilanti, stranci pod privremenom zaštitom i stranci pod supsidijarnom zaštitom).

U 2018. osobe pod međunarodnom zaštitom (azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom) najviše su bile korisnici prava na jednokratnu naknadu (226) i prava na zajamčenu minimalnu naknadu³ (389). Od socijalnih usluga u sustavu socijalne skrbi najviše je bilo korisnika prve socijalne usluge (informiranje, prepoznavanje i početna procjena) (63).

U 2019. manji je broj osoba (azilanti i članovi kućanstva) pod međunarodnom zaštitom koje su ostvarile pravo na zajamčenu minimalnu naknadu (225) i prvu socijalnu uslugu (137 azilanata). U 2020. pravo na minimalnu zajamčenu naknadu ostvarilo je 213 azilanata s članovima kućanstva, a prvu socijalnu uslugu njih 107.

MROSP ne vodi evidencije provedenih analiza potreba osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita. Što se tiče podataka o korištenju pra-

³ Tu su pribrojani i članovi kućanstava.

va iz sustava socijalne skrbi, dostupni su podaci za azilante i osobe pod supsidijarnom zaštitom po godinama. Iako MROSP ne raspolaže podacima o razdoblju korištenja zajamčene minimalne naknade osoba pod međunarodnom zaštitom, na temelju deset nasumično odabranih uzoraka utvrđeno je da je prosječno razdoblje korištenja te naknade oko 13,6 mjeseci.

Tablica 1. Broj korisnika socijalnih prava među osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita 2018., 2019. i 2020.

Socijalna prava	2018.	2019.	2020.
Doplatak za pomoć i njegu			5
Jednokratna naknada	226		2
Naknada do zaposlenja	2		
Naknada u vezi s obrazovanjem		1	1
Naknada za ugroženog kupca energenata			
Naknada za troškove stanovanja – pravo na razini lokalne samouprave	2	43	28
Pravo na troškove ogrjeva – pravo na razini regionalne samouprave	1	21	10
Naknada za osobne potrebe korisnika smještaja	1		1
Osobna invalidnina			5
Status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja			1
Zajamčena minimalna naknada	391	225	282

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike

Tablica 2. Broj korisnika socijalnih usluga među osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita 2018., 2019. i 2020.

Socijalna usluga	2018.	2019.	2020.
Prva socijalna usluga	63	158	107
Savjetovanje i pomaganje			11
Pomoć u kući			
Psihosocijalna podrška			15
Rana intervencija	1		7
Pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovnog obrazovanja (integracija)			2
Boravak	1		
Smještaj	1		1
Organizirano stanovanje			

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike

Podaci dobiveni od Hrvatskog Crvenog križa i nevladinih organizacija kao što su Centar za kulturu dijaloga, Isusovačka služba za izbjeglice i Hrvatski pravni centar uglavnom se svode na pomoć vezanu za ostvarivanje prava iz sustava zdravstvene skrbi te prilikom pronalaska adekvatnog smještaja i ostvarivanja prava iz sustava socijalne skrbi i dr. Među najvećim preprekama zbog nedovoljnog poznavanja hrvatskog jezika navode se problemi u komunikaciji sa zdravstvenim djelatnicima prilikom ostvarivanja prava na zdravstveno osiguranje, stomatološke usluge, roditeljni dopust i novčanu naknadu, plaćanje lijekova i dr.

Nevladine organizacije koje pružaju podršku izbjeglicama ukazuju i na prepreke unutar bankarskog sustava, koje se tiču diskriminativnih praksi banaka prema osobama pod međunarodnom zaštitom u različitim vrstama bankarskog poslovanja (otvaranje računa, isplata i dr.) jer ih taj sustav ne prepoznaje kao osobe pod međunarodnom zaštitom već kao državljane trećih zemalja. Zbog toga im se ograničava pristup uslugama, traži dokumentacija koju ne posjeduju, kao što je primjerice podatak o stalnoj adresi u državi podrijetla i sl.

Uz tijela državne uprave, nevladine i humanitarne organizacije, podatke smo prikupljali i metodom intervjua, intervjuirajući osobe pod međunarodnom zaštitom. Na temelju rezultata dobivenih u intervjuima može se zaključiti da sustav socijalne skrbi daje financijsku potporu osobama pod međunarodnom zaštitom u skladu sa zakonom, no ta je potpora vrlo skromna i bez drugih izvora prihoda nije dostatna za život. Dvoje azilanata koji žive u bračnoj zajednici zajedno primaju 960 kn⁴, što im nije dovoljno za podmirenje svih životnih troškova, uključujući i financiranje tečajeva jezika (viša razina). Jedna azilantica posvjedočila je kako zbog skromnih primanja nema društveni život kakav bi željela i kakav ima većina ljudi u Hrvatskoj (ne druži se u kafićima, ne ide u kina, na koncerte, izlete itd.).

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita izuzetno je važno osigurati i pristup zdravstvenim uslugama jer loše zdravstveno stanje i nemogućnost pristupa zdravstvenim uslugama mogu biti temeljna i dugotrajna prepreka integraciji, koja posljedično utječe na sva područja života i onemogućava zaposlenje, obrazovanje, usvajanje jezika države domaćina i interakciju s javnim ustanovama.

Podaci iz toga područja prikupljeni su od Ministarstva zdravstva i nevladinih organizacija čije su projektne aktivnosti usmjerene na osobe kojima je odobrena međunarodna zaštita – Hrvatskog Crvenog križa (HCK), Centra za kulturu dijaloga (CKD), Hrvatskog pravnog centra (HPC) i Isusovačke službe za izbjeglice (JRS).

Dobiveni podaci pokazuju da ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu kod osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita još uvijek nije usklađeno sa zakonskim propisima. Prepreke u ostvarivanju toga prava, koje su pravilo, a ne iznimka, rješavaju se *ad hoc* dolaskom u prostorije Ministarstva zdravstva, e-poštom ili telefonski. Nevladine organizacije koje izbjeglicama pomažu u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu posredovanjem, pratnjom i prevođenjem u zdravstvenim ustanovama također ukazuju na prepreke u ostvarivanju toga prava jer zdravstveni djelatnici najčešće nisu upoznati s odredbama *Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u RH* te korisnike upućuju HZZO-u ili im naplaćuju svoje usluge. Najveća prepreka za ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu osoba pod međunarodnom zaštitom leži u tome što te osobe u sustavu nisu prepoznate kao osiguranici HZZO-a, što u administrativnom smislu zbog njihova drukčijeg statusa zahtijeva i poseban angažman zdravstvenih djelatnika, a o njihovoj informiranosti ovisi kakav će biti ishod. Velik broj zdravstvenih djelatnika nije upoznat s načinom na koji takve korisnike trebaju upisati u informacijski sustav te ih zbog toga odbijaju primiti pod izlikom da nemaju mjesta za nove pacijente.

Hrvatskom pravnom centru u 2019. godini za pravno savjetovanje obratilo se ukupno 36 osoba s odobrenom međunarodnom zaštitom te je s nave-

⁴ Prema Zakonu o socijalnoj skrbi iznos zajamčene minimalne naknade određuje se u propisanom postotku od osnovice koju odlukom određuje Vlada Republike Hrvatske. Prema navedenom visina ZMN-a u 2021. godini iznosi 480 kn po članu kućanstva.

denim osobama održano ukupno 61 savjetovanje u 2019. godini. Od toga broja pet osoba u ukupno sedam savjetovanja imalo je upite vezano za ostvarivanje prava iz područja zdravstvene skrbi. Pitanja su se odnosila na plaćanje lijekova, ostvarivanje prava na stomatološke usluge, prava djece na ugradnju umjetne pužnice, pravo na rodiljni dopust i novčanu naknadu te zdravstveno osiguranje kao uvjet za stalni boravak. U 2020. godini HPC-u su se obratile 32 osobe s odobrenom međunarodnom zaštitom te su s tim osobama održana 64 savjetovanja. Međutim, u 2020. godini do početka lipnja nije bilo upita vezano za ostvarivanje prava iz područja zdravstvene skrbi. To se može objasniti situacijom vezanom uz pandemiju bolesti COVID-19 i fokusiranjem društva isključivo na problem suzbijanja koronavirusa nauštrb ostalih problema i potreba različitih skupina u društvu, pa tako i azilanata.

Rezultati dobiveni intervjuiranjem azilanata također potvrđuju da je dobivanje usluge u zdravstvenom sustavu otežano azilantima koji nemaju MBO te da se moraju obratiti nevladinim organizacijama za pomoć kako bi dobili traženu uslugu. Sve dok osobe pod međunarodnom zaštitom *de facto* ne mogu odabrati liječnika primarne zdravstvene zaštite kako je zakonski propisano i nemaju status osigurane osobe ni matični broj osiguranika (MBO), sustav ih ne može registrirati i stoga je mogućnost formiranja baze s navedenim pokazateljima upitna.

SMJEŠTAJ I STANOVANJE

U Hrvatskoj azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom prema članku 67. *Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti* imaju pravo na smještaj ako nemaju novčana sredstva ili imovinu kojima mogu osigurati uzdržavanje, najdulje dvije godine od dana uručenja odluke o odobrenju međunarodne zaštite. Nakon isteka toga prava od njih se očekuje da napuste stan koji su dobili na korištenje i pronađu si adekvatan smještaj. To je za većinu osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita vrlo stresno. Zbog skromnog imovinskog statusa, nepoznavanja jezika i sociokulturne različitosti takve su osobe prilikom pronalaska smještaja na slobodnom tržištu u nepovoljnijem položaju u odnosu na domaće stanovništvo.

Većina podataka koji se tiču smještaja i stanovanja osoba pod međunarodnom zaštitom prikupljena je od Središnjeg državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje (SDUOSZ), koji ih sustavno prikuplja i prati. Osim SDUOSZ-u, pitanja vezana za stanovanje poslana su i nevladinim organizacijama.

Od 1. siječnja 2018. godine, kada je SDUOSZ preuzeo poslove vezane za osiguravanje smještaja osobama s odobrenom međunarodnom zaštitom, ukupno je sklopljen 321 ugovor o najmu za 751 osobu. Trenutačno⁵ 99 osoba koristi smještaj u 46 stambenih jedinica u državnom (25) i privatnom vlasništvu (21).

⁵ Podaci na dan 2. 9. 2021.

Dosad su za potrebe stambenog zbrinjavanja osoba s odobrenom međunarodnom zaštitom ukupno obnovljene i opremljene 64 stambene jedinice u državnom vlasništvu, od čega 46 kojima upravlja SDUOSZ i 18 koje je Ministarstvo državne imovine dalo na raspolaganje SDUOSZ-u.

Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (Narodne novine 70/15, 127/17) nije propisan broj četvornih metara koji je potreban za stambeno zbrinjavanje osoba s odobrenom međunarodnom zaštitom u odnosu na broj ukućana. Međutim, SDUOSZ se prilikom stambenog zbrinjavanja osoba s odobrenom međunarodnom zaštitom uglavnom rukovodi člankom 17. *Zakona o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima* (Narodne novine 106/18, 98/19), kojim je propisano određivanje stambene površine na način da nositelj obitelji dobiva 35 m² i svaki sljedeći član 10 m², iako se istim člankom ne propisuje stambena površina za osobe pod međunarodnom zaštitom. Prema tom standardu, u stanovima koje koriste preko SDUOSZ-a nema osoba pod međunarodnom zaštitom koje žive u neadekvatnom stambenom prostoru. Međutim, prema iskustvima s terena u Isusovačkoj službi za izbjeglice (JRS) uočili su da se problem neadekvatnog stambenog prostora pojavljuje kod obitelji s većim brojem djece.

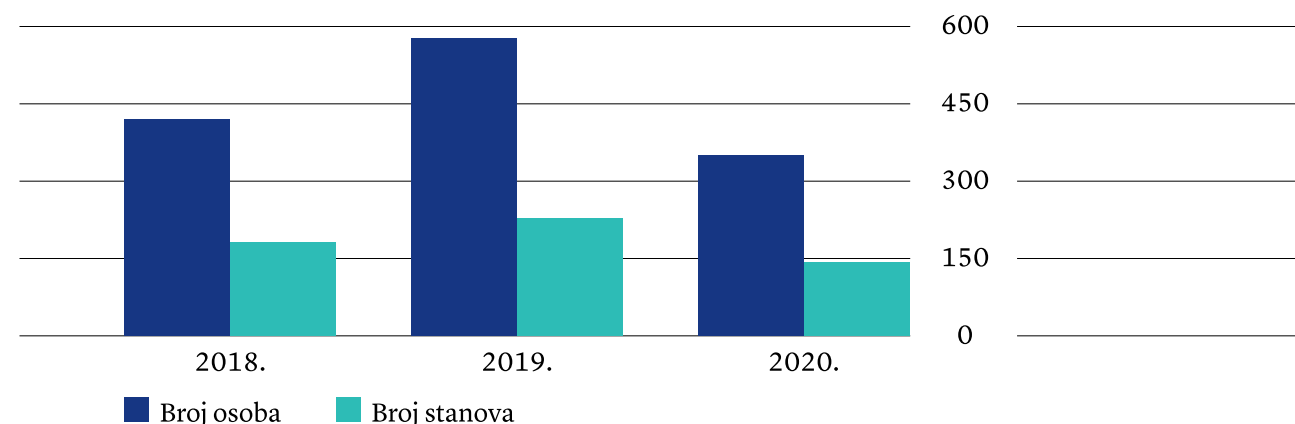
SDUOSZ zbrinjava korisnike u stambenim jedinicama u državnom vlasništvu ili za njih iznajmljuje stanove od privatnih iznajmljivača, i to od onih s kojima su i prethodno surađivali, pa nema nikakvih prijava o nemogućnosti unajmljivanja nekretnina na slobodnom tržištu. Ipak, bez obzira na to što nema službenih prijava, SDUOSZ je detektirao da se nakon isteka zakonskog prava na besplatan smještaj javlja problem u pronalasku iznajmljivača na slobodnom tržištu koji su voljni izbjeglicama iznajmiti nekretninu. Nevladine organizacije (JRS, HCK, CKD) koje su sudjelovale u istraživanju također se referiraju na diskriminatorne prakse prilikom iznajmljivanja stambenog prostora. Vrlo se često događa da iako izbjeglice imaju financijska sredstva za plaćanje najma stana, stanodavci im ne žele iznajmiti stan.

SDUOSZ ističe da se prilikom stambenog zbrinjavanja osoba pod međunarodnom zaštitom vodi računa o tome da se izbjegne getoizacija. Korisnici se stoga ne zbrinjavaju u stambenim jedinicama na istoj adresi niti se osobe pod međunarodnom zaštitom smješta u jedan grad, već ih se smješta diljem teritorija Republike Hrvatske.

Ako osoba ne pronađe smještaj ili ne može plaćati smještaj, može doći do pojave beskućništva. Prema saznanjima nevladinih organizacija teško je reći koliki je točan broj takvih osoba, s obzirom na to da nisu sve osobe registrirane u prihvatilištima za beskućnike, već se snalaze na druge načine. JRS navodi podatak o osam beskućnika koji su bili pod međunarodnom zaštitom u razdoblju *lockdowna* zbog pandemije bolesti COVID-19 tijekom 2020. HCK navodi da su u njihovu prihvatilištu za beskućnike u Zagrebu smještene dvije osobe pod međunarodnom zaštitom.

Rezultati dobiveni u intervjuiima s azilantima također potvrđuju navode nevladinih organizacija o problemima, tj. diskriminatornim praksama s kojima se azilanti suočavaju prilikom unajmljivanja stanova/kuća. Intervjuirani azilanti uglavnom su zadovoljni stambenim prostorom u kojem žive, a oni kojima nakon dvije godine istječe rok stambenog zbrinjavanja koje je organizirao SDUOSZ, a nisu u radnom odnosu, iskazuju zabrinutost o tome gdje će stanovati i kako će podmirivati troškove stanovanja.

Slika 1. Broj osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita koje koriste pravo na smještaj i broj stanova koji im je iznajmljen u okviru prava na smještaj 2018., 2019. i 2020.

Izvor: Središnji državni ured za obnovu i zbrinjavanje

UČENJE JEZIKA I OBRAZOVANJE

Učenje jezika, obrazovanje i osposobljavanje te stjecanje osnovnih vještina potrebnih za uključivanje na tržište rada predstavljaju temelj uspješne integracije, pri čemu je usvajanje jezika države odredišta jedan od najvažnijih pojedinačnih pokazatelja integracije.

Iako je to područje ključno za integraciju svih kategorija stranaca, pa tako i osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita, od Ministarstva obrazovanja i znanosti kao resornog ministarstva za područje obrazovanja uspjeli smo dobiti tek dio traženih podataka. Oni se odnose na ukupan broj učenika za koje je odobrena pripravna nastava, ukupan broj odobrenih sati nastave hrvatskog jezika za učenike i ukupan broj odobrenih sati hrvatskog jezika koji uključuju i metodičku pripremu za učitelje. U razdoblju 2018. – 2020. najveći broj učenika pod međunarodnom zaštitom uključenih u osnovno obrazovanje (101) kojima je odobrena pripravna nastava zabilježen je 2019. Te je godine ujedno odobren i najveći ukupan broj sati nastave hrvatskog jezika za učenike (7.070), kao i broj sati hrvatskog jezika koji uključuju i metodičku pripremu za učitelje (10.605). Naredne godine 2020., kao i 2021., broj učenika iz te kategorije znatno se smanjio, posebno 2021., kada je osnovnu školu pohađalo samo 29 učenika kojima je odobrena međunarodna zaštita.

U Programu učenja hrvatskog jezika, povijesti i kulture u trajanju od 70 nastavnih sati sudjelovalo je 128 osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita, a u Programu u trajanju od 210 nastavnih sati sudjelovalo je 49 osoba.⁶

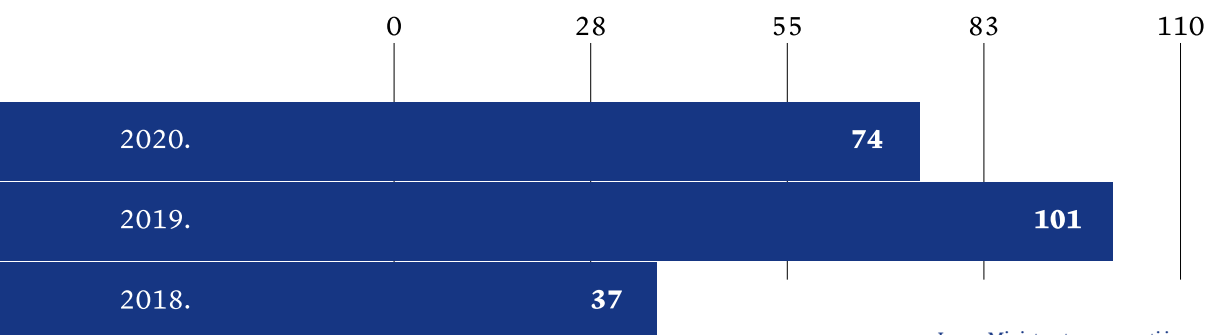
Prema prikupljenim podacima od MZO-a u RH nema stipendiranih studenata kojima je odobrena međunarodna zaštita.

Grad Zagreb kao jedinica regionalne/lokalne samouprave ima nešto uređeniji sustav prikupljanja podataka o osobama pod međunarodnom zaštitom nego MZO kao tijelo državne uprave. U gradu Zagrebu u 2020. u ustanove predškolskog odgoja upisano je 25 djece pod međunarodnom zaštitom, dok ih je u osnovnoškolsko obrazovanje uključeno 59 (u 2019. i 2020.). Samo četiri učenika u 2020. pohađala su srednjoškolsko obrazovanje.

Na temelju razgovora s azilantima utvrdili smo da sporo učenje jezika predstavlja najveću prepreku uspješnoj integraciji. U Hrvatskoj ne postoje tečajevi na kojima azilanti mogu redovito i sistematično pohađati nastavu hrvatskoga jezika prema razini učenja koja im je potrebna. Azilanti koji imaju završen fakultet i čije su diplome u postupku priznavanja aktivno uče jezik kako bi savladali B2 razinu i mogli obavljati poslove za koje se traži visoka razina poznavanja jezika, no troškove učenja moraju snositi sami. Ako i postoji mogućnost da organizirano pohađaju tečaj, nudi im se samo razina A1 ili A2, što je većina njih već svladala.

⁶ U ispunjenom upitniku iz MZO-a nisu naveli na koje se razdoblje odnose podaci o pohađanju Programa učenja hrvatskog jezika, povijesti i kulture.

Slika 2. Broj učenika uključenih u osnovno obrazovanje 2018., 2019. i 2020.

Izvor: Ministarstvo znanosti i obrazovanja

ZAPOŠLJAVANJE

Jedan od glavnih pokazatelja integracije pored usvajanja jezika države primitka jest i uključivanje na tržište rada, odnosno zaposlenost. Pronalazak posla ključan je za sudjelovanje migranata u gospodarskom i društvenom životu države domaćina te olakšava pristup primjerenom smještaju i uvjetima života. Osobe pod međunarodnom zaštitom vrlo se

često suočavaju sa specifičnim preprekama kao što su gubitak osobnih isprava, neposjedovanje ili gubitak diploma o stručnoj spremi, nepriznavanje diploma, dugotrajna ekonomska neaktivnost, ograničenost socijalnih kontakata i slaba uključenost u socijalne mreže.

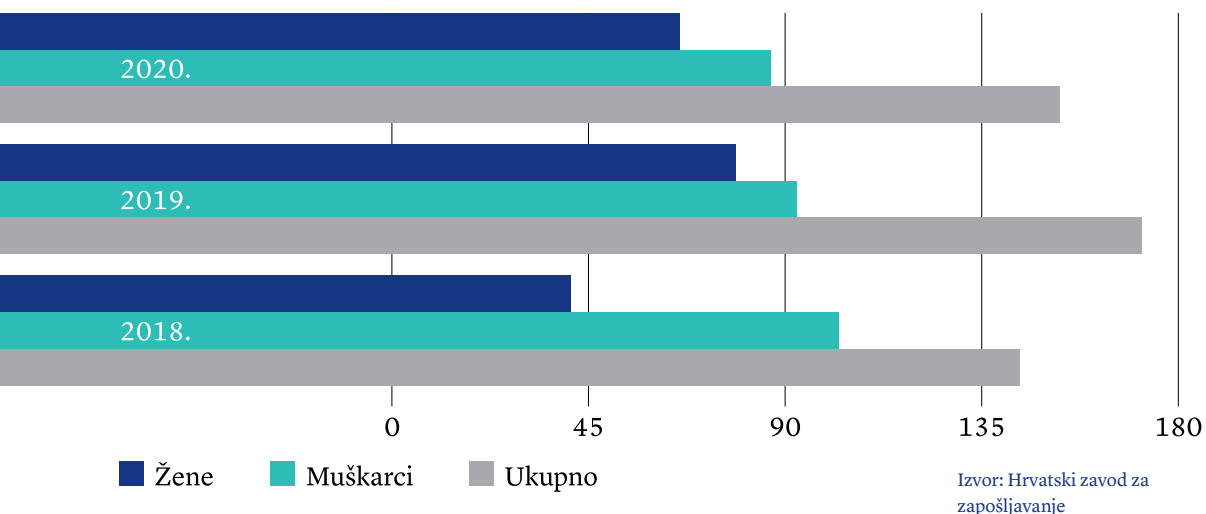
Podaci koji se tiču pokazatelja iz područja zapošljavanja prikupljeni su od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, koji sustavno prikuplja podatke. Na gotovo sva pitanja navedena u upitniku poslali su konkretan odgovor potkrijepljen brojčanim pokazateljima.

Broj osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita prijavljenih u evidenciju Zavoda za zapošljavanje u posljednje tri godine (2018., 2019. i 2020.) bio je najveći 2019. i iznosio je 172 (M 93 i Ž 79). U odnosu na 2018. i 2019., u 2020. zapaža se veliki pad broja osoba koje su uključene u savjetovanje i profesionalno usmjeravanje te u mjere aktivne politike zapošljavanja, pri čemu najveći broj osoba koje su uključene u mjere aktivne politike zapošljavanja dolazi iz Sirije.

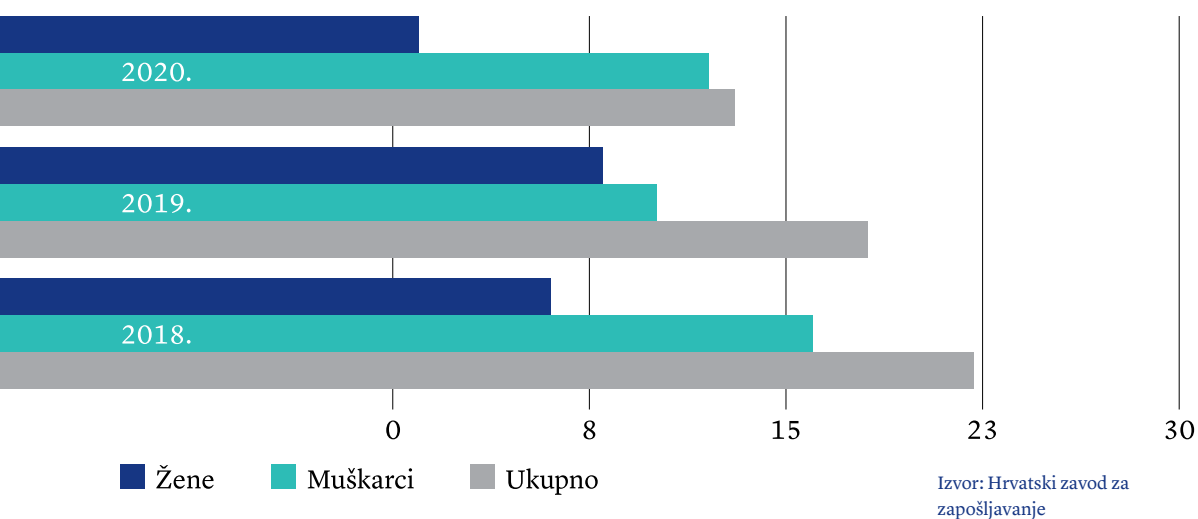
Broj nezaposlenih osoba uključenih u obrazovanje odraslih (usavršavanje, prekvalifikacija, obrazovanje) veći je u 2020. nego u 2018. i 2019. i iznosi 31, od čega su 22 osobe koristile podmjernu usmjerenu na stjecanje javne isprave o osposobljenosti, koja uz osposobljavanje na radnom mjestu uz mentora obuhvaća i teorijsku nastavu u ustanovi za obrazovanje odraslih, a devet osoba uključeno je u podmjernu kojoj je cilj stjecanje potvrde poslodavca. Podatak o broju osoba uključenih u deficitarna zanimanja dostupan je samo za 2018. i iznosi 31.

Rezultati istraživanja dobiveni iz intervjua s azilantima pokazali su da se dio izbjeglica prilikom uključivanja na tržište rada suočava sa silaznom profesionalnom mobilnošću jer se ne zapošljava na radnim mjestima u skladu sa svojom stručnom spremom. Također je utvrđeno da je razina poduke jezika koja se pruža migrantima u Hrvatskoj preniska za praktičnu upotrebu, odnosno za potrebe obavljanja većine poslova u okviru tržišta rada i izvan njega. Troškove pohađanja tečaja više razine (B1 ili B2) učenja jezika, koje su često uvjet za zasnivanje radnog odnosa, azilanti snose sami ako imaju dovoljno sredstava.

Slika 3. Broj osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita prijavljenih u evidenciju HZZ-a 2018., 2019. i 2020.

Slika 4. Broj nezaposlenih osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita koje su uključene u mjere aktivne politike zapošljavanja prema spolu 2018., 2019. i 2020.

NATURALIZACIJA (STJECANJE PRAVA NA DRŽAVLJANSTVO) I RAZVIJANJE OSJEĆAJA PRIPADANJA

Podaci koji se tiču pokazatelja vezanih za stjecanje hrvatskog državljanstva prikupljeni su od Uprave za imigraciju, državljanstvo i upravne poslove Ministarstva unutarnjih poslova. Prikupljeni su podaci o broju azi-

lanata i osoba pod supsidijarnom zaštitom kojima je odobreno hrvatsko državljanstvo, ali ne i podaci o ukupnom broju zahtjeva za državljanstvo koje su podnijeli azilanti, koje MUP ne prikuplja. U 2018. i 2019. nijedna osoba kojoj je odobrena međunarodna zaštita nije ostvarila pravo na hrvatsko državljanstvo, dok je 2020. državljanstvo odobreno za devet osoba.

Osjećaj pripadanja državi u kojoj je osoba dobila azil i sredini u kojoj trenutno živi (lokalna razina) istražili smo koristeći se metodom intervjua. Većina ispitanika izjavila je da osjeća povezanost s Hrvatskom kao državom u kojoj su dobili azil, ali ta je pripadnost izraženija prema gradu (lokalna razina) u kojem trenutno žive nego državi. Kao organizacija koja se svakodnevno u svom radu susreće s izbjeglicama jer joj je misija pratiti, služiti i zagovarati prava izbjeglica, Isusovačka služba za izbjeglice navodi: „Subjektivna je procjena da oko 30 % osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita ima razvijen osjećaj pripadnosti. Procjena se temelji na broju osoba kojima je trenutni korak odobrenje stalnog boravka, kao i onih koje jako dobro govore hrvatski jezik te su zaposlene na poslovima gdje je poznavanje hrvatskog jezika prijeko potrebno (prodajna mjesta, ugostiteljska zanimanja poput konobara i sl.), nadalje onih osoba koje se nisu susrele s diskriminatornim praksama u bilo kojem sustavu ili procesu socijalizacije“ (JRS, 7. 6. 2021.).

DISKRIMINACIJA

Prema službenim podacima u Hrvatskoj nije zabilježen velik broj prijava osoba pod međunarodnom zaštitom koje sebe smatraju diskriminiranim na osnovi etničke pripadnosti, rase i/ili državljanstva. Od 1. siječnja 2009. do 8. lipnja 2021. pučka pravobraniteljica zaprimila je 11 prijava diskriminacije izbjeglica na temelju rase, etničke pripadnosti ili boje kože, dok nije bilo slučajeva diskriminacije na temelju vjere.

Nevladine i humanitarne organizacije koje se bave integracijom svjedoče o diskriminatornim praksama prilikom najma stanova ili kuća pa azilanti nerijetko bez njihove pomoći ne mogu unajmiti stan.

Na temelju podataka prikupljenih intervjuiranjem utvrdili smo da su dvije ispitanice imale iskustvo vrijeđanja od strane domicilnog stanovništva zbog nošenja hidžaba. Iako to nije učestala pojava i dogodilo se svakoj ispitanici samo jednom, više od samog čina vrijeđanja, za koji su u jednom slučaju bili odgovorni adolescenti, a u drugom alkoholizirana ili duševno rastrojena osoba, zasmetalo im je nereagirane ljudi kojima su tada bile okružene, a koji nisu ponudili pomoć, zaštitu niti su na bilo koji način osudili ponašanje nasilnika.

Plan prikupljanja podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita

Na temelju podataka prikupljenih od tijela državne uprave, pružatelja socijalnih usluga iz javnog sektora, nevladinih i humanitarnih organizacija zaključili smo da je potrebno redizajnirati nacrt istraživanja, koji je inicijalno obuhvaćao 56 indikatora. Naime, pokazalo se da nije moguće prikupiti podatke za neke pokazatelje jer njihov sadržaj nije u nadležnosti nijedne institucije. Također, u plan prikupljanja podataka uvršteni su neki novi pokazatelji koji su nam se prilikom obrade i interpretacije rezultata istraživanja učinili važnima za praćenje. Osim novih pokazatelja, identificirali smo i nove institucije nadležne za prikupljanje podataka iz područja učenja jezika i obrazovanja te studentskog smještaja i unijeli ih u plan prikupljanja.

Prikupljene podatke u bazi podataka trebalo bi ažurirati dvaput godišnje

(30. 6. i 31. 12.), a ako to nije moguće, onda jednom godišnje, tj. krajem godine (31. 12.).

SOCIJALNA SKRB

Treba nastaviti prikupljati podatke od Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike o broju korisnika i vrsti socijalnih prava i usluga koje ostvaruju osobe pod međunarodnom zaštitom.

Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike

1. broj korisnika (azilanti, supsidijarna zaštita) i vrsta socijalnih prava i usluga koje ostvaruju osobe pod međunarodnom zaštitom

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Treba prikupljati podatke od Ministarstva zdravstva i organizacija civilnog društva relevantnih u tom području.

Ministarstvo zdravstva

2. broj liječnika primarne zdravstvene zaštite koji imaju upisane pacijente pod međunarodnom zaštitom
3. učestalost informiranja zdravstvenih radnika o pravima osoba i propisanim procedurama postupanja

Organizacije civilnog društva relevantne u tom području

4. broj pratnji i posredovanja pri ostvarivanju prava na zdravstvenu uslugu

SMJEŠTAJ I STANOVANJE

Treba nastaviti prikupljati podatke od SDUOSZ-a o korištenju stambenih objekata u vlasništvu RH.

Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje (SDUOSZ)

5. broj osiguranih stambenih objekata
6. broj osoba koje koriste pravo na smještaj
7. broj osoba koje su izgubile pravo na smještaj u stambenim objektima u vlasništvu RH i razlog gubitka smještaja
 - 7.1. istek dvije godine, koliko dugo osobe pod međunarodnom zaštitom imaju pravo na besplatan smještaj
 - 7.2. odlazak iz stana prije isteka dvije godine
 - 7.3. zbog postupanja s nekretninom protivno standardima dobrog domaćina

Organizacije civilnog društva

- broj asistencija prilikom iznajmljivanja stanova osobama pod međunarodnom zaštitom

UČENJE JEZIKA I OBRAZOVANJE

Ministarstvo znanosti i obrazovanja trebalo bi prikupljati sljedeće podatke⁷:

⁷ Svi traženi podaci odnose se na osobe kojima je odobrena međunarodna zaštita u RH.

- broj djece uključene u rani i predškolski odgoj (jaslički i vrtićki uzrast)
- broj učenika upisanih u osnovnu školu po razredima na početku školske godine
- broj učenika upisanih u osnovnu školu po razredima na kraju školske godine
- broj suglasnosti o uključivanju učenika (azilanta) u pripremnu ili dopunsku nastavu
- broj učenika koji pohađaju srednju školu
- broj učenika koji su maturirali
- broj učenika koji su završili srednjoškolsko obrazovanje
- broj studenata na preddiplomskim i integriranim studijskim programima
- broj studenata na diplomskim studijima
- broj studenata koji su diplomirali na preddiplomskim i integriranim studijskim programima
- broj studenata koji su diplomirali na diplomskim studijima
- broj osoba koje su zatražile prijevod svjedodžbi o završenoj srednjoj školi
- broj prevedenih svjedodžbi o završenoj srednjoj školi
- broj osoba koje su zatražile prijevod diploma
- broj prevedenih diploma
- broj polaznika koji su upisali program učenja hrvatskog jezika, povijesti i kulture za azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom radi uključivanja u hrvatsko društvo
- broj polaznika koji su završili program (odslušali 280 sati)
- broj stipendiranih studenata

Studentski centar u Zagrebu, Studentski centar u Osijeku, Studentski centar Rijeka, Centar za studentski standard Zadar, Studentski centar Split, Studentski centar Dubrovnik, Studentski centar Pula, Studentski centar Šibenik, Studentski centar Požega, Studentski centar Karlovac, Studentski centar Varaždin, Studentski centar u Slavanskom Brodu

- broj studenata koji ostvaruju pravo na smještaj u studentskom domu

Agencija za odgoj i obrazovanje

- broj osoba koje su pokrenule postupak priznavanja inozemnih školskih kvalifikacija o završenom osnovnom i srednjem obrazovanju
- broj rješenja izdanih osobama koje su pokrenule postupak priznavanja inozemnih školskih kvalifikacija o završenom osnovnom i srednjem obrazovanju

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

- broj osoba koje su pokrenule postupak priznavanja inozemnih školskih kvalifikacija o završenom srednjem obrazovanju u strukovnim programima radi zapošljavanja ili nastavka obrazovanja
- broj izdanih rješenja o priznatim kvalifikacijama o završenom srednjem obrazovanju u strukovnim programima

Agencija za znanost i visoko obrazovanje / Nacionalni ENIC/NARIC ured

- broj osoba koje su pokrenule postupak priznavanja visokoškolskih kvalifikacija (stručno priznavanje) u svrhu zapošljavanja u RH
- broj izdanih rješenja o priznatim visokoškolskim kvalifikacijama

Hrvatski zavod za zapošljavanje

- broj osoba koje su koristile mogućnost besplatne prekvalifikacije, osposobljavanja i usavršavanja

ZAPOŠLJAVANJE

Hrvatski zavod za zapošljavanje, koji inače sustavno prati stanje na tržištu rada vezano uz osobe kojima je odobrena međunarodna zaštita, treba nastaviti prikupljati podatke iz područja zapošljavanja.

Hrvatski zavod za zapošljavanje

- broj osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita prijavljenih u evidenciju HZZ-a (odvojiti M i Ž)
- broj starijih maloljetnika kojima je odobrena međunarodna zaštita prijavljenih u evidenciju HZZ-a
- broj starijih maloljetnika koji su hrvatski državljani prijavljenih u evidenciju HZZ-a
- broj osoba na poslovima za koje su prekvalificirane
- broj nezaposlenih osoba koje su uključene u savjetovanje i profesionalno usmjeravanje (odvojiti M i Ž)
- broj zaposlenika HZZ-a uključenih u edukaciju o potrebama i pravima osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita
- broj nezaposlenih osoba koje su uključene u mjere aktivne politike zapošljavanja (prema spolu, dobi i državi podrijetla)

42. broj nezaposlenih osoba uključenih u obrazovanje odraslih (usavršavanje, prekvalifikacija, obrazovanje)
43. broj osoba uključenih u obrazovne programe za deficitarna zanimanja
44. broj osoba uključenih u javne radove
45. broj osoba zaposlenih u okviru programa socijalnog poduzetništva
46. broj samozaposlenih osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita

OSTVARIVANJE PRAVA NA DRŽAVLJANSTVO

Ministarstvo unutarnjih poslova prati podatke o ostvarivanju prava na hrvatsko državljanstvo. No budući da MUP u svojem informacijskom sustavu ne evidentira broj zahtjeva za državljanstvo koje su podnijele osobe kojima je odobrena međunarodna zaštita, trebao bi ih početi evidentirati.

Ministarstvo unutarnjih poslova

47. broj azilanata koji su dobili hrvatsko državljanstvo
48. broj zahtjeva za državljanstvo koje su podnijeli azilanti

DISKRIMINACIJA

Ured pučke pravobraniteljice prikuplja i analizira statističke podatke o slučajevima diskriminacije prema društvenim skupinama po područjima. Potrebno je nastaviti prikupljati podatke o slučajevima diskriminacije prema osobama pod međunarodnom zaštitom po svim područjima (rad, zapošljavanje, javno informiranje i mediji, pristup dobrima i uslugama, socijalna skrb, obrazovanje, uprava, pravosuđe, zdravstvena zaštita, mirovinsko osiguranje, stanovanje, znanost, sport, članstvo u sindikatu, OCD-ovima, političkim strankama, kulturno i umjetničko stvaralaštvo, zdravstveno osiguranje, diskriminacija općenito).

Ured pučke pravobraniteljice

49. broj prijavljenih slučajeva diskriminacije osoba pod međunarodnom zaštitom na osnovi njihova statusa (osobe pod međunarodnom zaštitom), etničke pripadnosti, rase.

Zaključak

U prikupljanju podataka koji se tiču društvene uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u RH postoje znatna odstupanja između državnih tijela i ostalih institucija, kako u kvaliteti prikupljanja podataka tako i u njihovu praćenju i transparentnosti. Dok neke institucije (HZZ, SDUOSZ, MROSP) podatke prikupljaju sustavno i redovito ih ažuriraju, neka tijela državne uprave nemaju usustavljen način prikupljanja i praćenja relevantnih podataka (MZO, MZ) ili podatke prikupljaju djelomično (MUP, Pučki pravobranitelj). Ustanovljeno je da bi bolja umreženost državnih tijela u smislu razmjene podataka za tu kategoriju doprinijela boljem uvidu u integracijske ishode. Kreiranje i uvođenje Registra osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita kao svojevrsne baze koja se stalno ažurira i raspolaže točnim i aktualnim podacima omogućilo bi državnim tijelima, ali i ostalim dionicima, da na temelju pokazatelja iz Registra bolje usklade međusobne aktivnosti koje se tiču integracije. Registar bi također omogućio uvid u točan broj osoba pod međunarodnom zaštitom u RH kao polazni pokazatelj nužan za vrednovanje integracijskih učinaka i koristan za kreiranje integracijskih aktivnosti i mjera.

U svrhu pravovremenog, sustavnog i sveobuhvatnog prikupljanja podataka o integraciji osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita trebalo bi na razini državnih tijela odrediti osobu (jednog službenika) koja bi koordinirala prikupljanje podataka u državnim tijelima, nevladinim i humanitarnim organizacijama te javnim institucijama. Također, preporučuje se i imenovanje koordinatora za prikupljanje podataka unutar državnih tijela i javnih institucija (MUP, MZ, MROSP, SDUOSZ, HZZ, MZO). Koordinator bi bio odgovoran za to da se podaci pravovremeno ažuriraju i prate te za komunikaciju unutar i između državnih tijela.

Terenski dio istraživanja pokazao je da je integracija osoba pod međunarodnom zaštitom često prepuštena organizacijama civilnog društva, posebno kada se radi o učenju jezika i obrazovanju te ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu. Izostanak institucionalnog djelovanja u pojedinim područjima integracije vjerojatan je razlog zbog kojega određene institucije ne raspolažu bazama podataka ni sustavom njihova prikupljanja. Organizacije civilnog društva (nevladine i humanitarne organizacije) prikupljaju podatke u skladu s projektnim aktivnostima koje trenutačno provode. Njihove baze podataka ne definiraju jasno uzorak korisnika usluga te je stoga teško donositi zaključak o kojem se broju primatelja usluga radi.

Preporuke

- Na razini državnih tijela treba odrediti osobu (jednog službenika) koja bi koordinirala prikupljanje podataka o društvenoj uključenosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u državnim tijelima, nevladinim i humanitarnim organizacijama te javnim institucijama, kako bi se postiglo pravovremeno, sustavno i sveobuhvatno prikupljanje podataka o integraciji osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita.
- Unutar državnih tijela i javnih institucija (MUP, MZ, MROSP, SDUOSZ, HZZ, MZO) treba imenovati koordinatora za prikupljanje, pravovremeno ažuriranje i praćenje podataka o osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita te za komunikaciju unutar i između državnih tijela.
- Treba uspostaviti Registar osoba pod međunarodnom zaštitom kao bazu koja se stalno ažurira pa su podaci točni i aktualni s ciljem učinkovitijeg praćenja integracijskih ishoda. Registar bi omogućio prikupljanje podataka iz područja socijalne skrbi praćenjem duljine korištenja pojedinih prava (npr. pravo na zajamčenu minimalnu naknadu) te iz područja zapošljavanja (razdoblje trajanja radnog odnosa), ali i brojnih drugih područja u kojima sudjeluju osobe pod međunarodnom zaštitom.
- Radi boljeg uvida u situaciju u primarnoj zdravstvenoj skrbi trebalo bi početi prikupljati podatke od Ministarstva zdravstva o broju liječnika primarne zdravstvene zaštite koji imaju upisane pacijente pod međunarodnom zaštitom.
- Trebalo bi prikupljati podatke od organizacija civilnog društva o broju asistencija osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita prilikom ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu.
- U suradnji s Ministarstvom zdravstva i HZZO-om treba izraditi aplikaciju koja bi olakšala ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu u skladu sa zakonom za osobe kojima je odobrena međunarodna zaštita, a koje nisu u sustavu CEZIH-a (nemaju status zdravstveno osigurane osobe, ne ostvaruju pravo na izbor doktora primarne zdravstvene zaštite i ne dobivaju zdravstvenu iskaznicu HZZO-a).
- U Ministarstvu znanosti i obrazovanja trebalo bi prikupljati podatke o

djeci (učenicima i studentima) azilantima na svim odgojno-obrazovnim razinama (predškolski odgoj, osnovna škola, srednja škola, fakultet) s obzirom na broj, spolnu strukturu i razinu poznavanja hrvatskog jezika.

- Treba sustavno pratiti broj osoba koje završe osnovni tečaj jezika (280 sati) i razinu znanja koju postižu putem certificiranja tečajeva.
- Treba početi prikupljati podatke od Agencije za odgoj i obrazovanje te od Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih koji se odnose na postupak priznavanja inozemnih školskih kvalifikacija osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita.
- Treba početi prikupljati podatke od Agencije za znanost i visoko obrazovanje / Nacionalnog ENIC/NARIC ureda koji se odnose na postupak priznavanja visokoškolskih kvalifikacija osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita.
- Treba početi prikupljati podatke o broju zahtjeva koje su azilanti podnijeli za primanje u hrvatsko državljanstvo.

Literatura

Baldwin-Edwards, M., Blitz, B. K. i Crawley, H. (2018). The politics of evidence-based policy in Europe's 'migration crisis', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(12): 1–17.

Esser, H. (2004). Does the “New” Immigration Require a “New” Theory of Intergenerational Integration?, *International Migration Review*, 38(3): 1126–1159.

Koopmans, R. (2010). „Trade-Offs between Equality and Difference: Immigrant Integration, Multiculturalism and the Welfare State in Cross-National Perspective“, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(1): 1–26.

Penninx, R. (2007). Integration Processes of Migrants: Research Findings and Policy Challenges, *Migracijske i etničke teme*, 23(1-2): 7–33.

UNHCR, UNICEF, IOM (2019). Access to Education for Refugee and Migrant Children in Europe, <https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2019/09/Access-to-education-europe-19.pdf>

Wolffhardt, A., Conte, C. i Huddleston, T. (2019). *The European Benchmark for Refugee Integration: A Comparative Analysis of the National Integration Evaluation Mechanism in 14 EU Countries*. Brussels: Migration Policy Group i Institute of Public Affairs in Warsaw.

Dokumenti

Akcijski plan za integraciju državljana trećih zemalja. Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija, COM(2016) 377 final, Europska komisija, Strasbourg, 7.6.2016.

Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Immigration, Integration and Employment (2003), Commission of the European Communities, Brussels, 3.6.2003 COM (2003) 336 final

European Agenda for the Integration of Third Country Nationals. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions SEC(2011) 957 final, European Commission, Brussels, 20.07.2011.

Europski migracijski program. Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija, COM(2015) 240 final, Europska komisija, Bruxelles, 13.5.2015.

Nacrt akcijskog plana Grada Zagreba za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2021. do 2022.

Odluka o socijalnoj skrbi Grada Zagreba, Službeni glasnik Grada Zagreba, pročišćeni tekst – 22/20, 8/21.

Socijalni plan Grada Zagreba 2014. – 2020., Službeni glasnik Grada Zagreba, 17/14, 23/16, 4/21.

FRA (2017). *Together in the EU. Promoting the participation of migrants and their descendants*. Luxembourg: FRA – European Union Agency for Fundamental Rights.

Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN 70/15, 127/17)

Zakon o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima (NN 106/18)

INCLuDE

Meduresorna
suradnja u
osnaživanju
državljana trećih
zemalja

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za ljudska prava
i prava nacionalnih manjina

Sufinancirano iz Fonda za
azil, migracije i integraciju
Europske unije